

Kadernota 2024

Inhoud

1. Inleiding.....	3	3.1 Exploitatie	19
2. Doelstellingen en financiële ontwikkelingen per programma	5	3.2 Reserves en voorzieningen	20
Programma 1: Wonen, Ruimtelijke Ordening en Bereikbaarheid	5	3.3 Risico's	21
Programma 2: Economie, Energie en Buiten.....	7	4. Uitgangspunten Begroting 2024 en Meerjarenraming 2024-2027.....	23
Programma 3: Welzijn, Sociaal en Cultuur	11	4.1 Algemene en technische uitgangspunten	23
Programma 4: Bestuur, Veiligheid en Dienstverlening	14	4.2 Uitgangspunten reserves	24
Bedrijfsvoering	15	Bijlage: Financiële ontwikkelingen 2023-2033	1
3. Financieel meerjarenperspectief.....	19		

1. Inleiding

2024 wordt het tweede begrotingsjaar van dit college. Samen met onze inwoners, bedrijven, verenigingen, maatschappelijke organisaties en kerken zijn we vol energie aan de slag gegaan en dat willen we voortzetten in 2024. Want samen zijn wij Molenlanden!

In 2024 blijven we werken aan het versnellen van de woningbouw. Dit doen we onder andere door extra uren beschikbaar te maken voor Versnelling Woningbouw. Ook gaan we werken met de per 1 januari 2024 in te voeren Omgevingswet.

Voor de reductie van stikstof willen we een stikstofloket oprichten voor de Alblasserwaard. De stikstofreductie willen we benutten voor de ontwikkeling van landbouw, natuur en woningbouw. Ook zetten we in op een boerengrondbank in samenwerking met partijen uit ons gebied.

De energietransitie komt steeds meer in een versnelling. Daarnaast sturen we het vergroten van de capaciteit van het energienetwerk en het bieden van ruimte om duurzame energie op te wekken.

Eerder besproken plannen voor schoolhuisvesting en sportaccommodaties komen tot in 2024 tot uitwerking en uitvoering. Tegelijkertijd willen we de huidige tijdelijke inzet van het welzijns- en jongerenwerk structureel maken. Na vaststelling van het cultuurbeleid in 2023 gaan we aan de slag met de implementatie en de vertaling in concrete activiteiten.

Kortom: veel werk aan de winkel. En dat is ook gelijk een punt van zorg. De huidige personele capaciteit is niet altijd toereikend. In deze Kadernota vragen we op onderdelen budget. Enerzijds voor tijdelijke capaciteit om zaken draaiende te houden en anderzijds om de formatie uit te breiden en/of kwalitatief te verbeteren.

Het financiële perspectief van deze kadernota is als volgt samen te vatten:

<i>bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
A. Vastgestelde begroting 2023	488	268	284	2284
B. Saldo van genomen besluiten	-225	-225	-225	-225
C. Mutaties Kadernota 2024				
* Programma 1	-1863	-937	-1092	-1307
* Programma 2	-491	295	899	305
* Programma 3	-2120	-2090	-1965	-2374
* Programma 4	-153	-153	-153	-153
* Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien	815	1345	690	680
* Overhead	-1068	-783	-731	-723
D. Subsaldo begroting 2024	-4618	-2280	-2293	-1513
Terugdraaien voorgenomen dotatie aan Algemene Reserve	4500			
Taakstelling 2024	500	500	500	500
E. Prognose begroting 2024	382	-1780	-1793	-1013

Voorgenomen aanvullende taakstelling na 2024		500	500	500
Mogelijk nog terug te draaien voorgenomen dotaties aan Algemene Reserve	1000	6000	2000	

Langetermijnperspectief

In de Kadernota en Begroting presenteren we een financieel perspectief over vier jaarschijven. In de Kadernota 2024 zijn dat jaarschijven 2024 - 2027.

De jaarschijf 2024 is sluitend te krijgen door de eerder gemaakte keuze om bedragen aan de Algemene Reserve te doteren gedeeltelijk terug te draaien. Tegelijkertijd willen we een taakstelling opnemen richting de op te stellen Begroting 2024. In de meerjarenraming blijkt het ook voor Molenlanden eigenlijk niet langer mogelijk om tot een positief begrotingsresultaat te komen.

Inmiddels zijn termen als ‘ravijnjaar’ gemeengoed geworden en luiden gemeenten de noodklok over de financiën op langere termijn. Ook Molenlanden kan op basis van de huidige inzichten geen positief begrotingssaldo in jaarschijf 2027 presenteren.

Taakstelling

Molenlanden kiest als uitgangspunt dat haar begroting gezond en sluitend is. Met een gezonde buffer om financiële risico's op te kunnen vangen. We hadden ervoor kunnen kiezen de bovenstaande tabel aan te passen waarbij de jaarschijven 2025 en 2026 met een positief begrotingssaldo worden gepresenteerd. Ook zou er gerekend kunnen worden met een hogere taakstelling. Hier hebben wij echter bewust niet voor gekozen.

De opgenomen taakstelling vraagt een forse inspanning en zal waarschijnlijk beleidsmatige keuzes tot gevolg hebben. Hogere taakstellingen om tot een sluitende meerjarenraming te komen achten we voorsnog niet realistisch. De taakstelling wordt van jaar tot jaar herzien, waarbij niet alleen naar de kosten maar ook naar mogelijk inkomsten gekeken wordt. Concreet ligt nu jaarschijf 2024 voor, de jaren daarop volgend zullen bij het opstellen van de volgende begrotingen nader worden beoordeeld en zijn daarom apart vermeld. Dat geldt ook voor het eventueel terugdraaien van de vorig jaar voorgenomen dotaties aan de Algemene Reserve.

In de bijlage bij deze Kadernota zijn investeringen in beeld gebracht waarover nog besluitvorming moet plaatsvinden. De bijbehorende kapitaallasten zijn niet verwerkt in de meerjarenraming, maar hier moet in de komende jaren wel ruimte voor gevonden gaan worden. De taakstelling helpt hierbij.

De financiële praktijk is weerbarstig en schommelingen in de Algemene Uitkering zijn een terugkerend fenomeen. Dit vraagt ook om enige flexibiliteit.

We kijken natuurlijk ook naar de opgaven op langere termijn. Deze doorkijk is opgenomen in de bijlage Financiële Ontwikkelingen 2023 – 2033.

Leeswijzer

In deze Kadernota ligt de focus op de genoemde maatschappelijke opgaven, de vraag ‘Wat willen we bereiken?’ (de eerste ‘W-vraag’). De tweede vraag ‘Wat gaan we ervoor doen?’ is alleen daar uitgewerkt waar er sprake is van nieuwe ontwikkelingen, politieke speerpunten en/of significante budgettaire wijzigingen. De derde terugkerende vraag per opgave ‘Wat mag het kosten?’ bestaat uit een verkort overzicht van de budgetten die horen bij nieuw voorgesteld beleid en/of bestuurlijk relevante ontwikkelingen. Autonome ontwikkelingen, correcties als gevolg van inflatie en/of noodzakelijke kleinere aanpassingen met een beperkte impact, presenteren we hierbij als één bedrag.

De Kadernota geeft richting aan de opstelling van de Begroting. Op onderdelen is een verdere invulling nog wel nodig. De Kadernota geeft ook inzicht in de meerjarige financiële positie en stelt de raad in staat om op hoofdlijnen een afweging te maken. Zo geeft de gemeenteraad aan op welke terreinen nieuwe activiteiten kunnen worden ontwikkeld en waar meer of minder geld aan kan worden uitgegeven.

2. Doelstellingen en financiële ontwikkelingen per programma

Programma 1: Wonen, Ruimtelijke Ordening en Bereikbaarheid

Missie

We zetten in op een optimale leefomgeving waar mensen graag (willen) wonen, verblijven en samenleven.

We houden Molenlanden via weg, water en spoor goed bereikbaar. Ook waarborgen we de verkeersveiligheid binnen en buiten de kernen.

Wat willen we bereiken?

Wonen

- Voorzien in de woonbehoefte, zoals beschreven in de Woonvisie Molenlanden 2020 - 2024. (A.1).

Toelichting: Om beter (versneld) aan te sluiten op de vraag ligt het accent op betaalbare woningen voor starters en jonge doorstromers en kleinere woningen voor oudere huishoudens. Daarbij houden we rekening met de kwaliteiten van ons gebied.

Ruimtelijke ordening

- Behouden en doorontwikkelen van vitale kernen en een vitaal buitengebied. (B.1)
- Het tijdig inspelen op trends, opgaven en ontwikkelingen. (B.2)
- Behouden en waar mogelijk verbeteren van het karakteristieke landschap en de kwaliteit van de (lint)bebouwing van onze gemeente, met ruimte voor nieuwe initiatieven die passend zijn in het gebied. (B.3)
- Met inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden werken we aan de ruimtelijke inrichting van ons gebied. (B.4)

Buitenruimte

- Een buitenruimte waarin onze inwoners en bezoekers zich comfortabel en veilig voelen (C.1).

Toelichting: We vertalen dit naar een dagelijks beheer en passende fysieke inrichting die voorziet in ruimte voor:

- voldoende groen, water en speelgelegenheid;
- vervoersbehoefte per openbaar vervoer, fiets en auto;
- ondergrondse infrastructuur;
- gebruikers als aantrekkelijk, toegankelijk en zowel fysiek en sociaal als veilig ervaren;
- klimaatbestendig en duurzaam is.

Verkeer en vervoer

- Een goed bereikbare gemeente met veilige wegen. (D.1)
- Ketenmobiliteit die zich aanpast aan maatschappelijke ontwikkelingen. (D.2)
- De bereikbaarheid en mobiliteit versterken, onder meer door een goed systeem van vervoer van personen over water. (D.3)

Wat gaan we ervoor doen?

Wonen

- Versnellen van de woningbouw door (A.1):
  - het aantal uren van de Programmamanager Versnelling Woningbouw uitbreiden;
  - de Regionale realisatieagenda uitvoeren, met afspraken over de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor woningbouw;
- Volkshuisvestingsprogramma opstellen dat in plaats komt van de woonvisie. (A.1)

Toelichting: Het Volkshuisvestingsprogramma wordt op basis van de Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrvh) een verplicht programma onder de Omgevingswet. Het Volkshuisvestingsprogramma is breder dan een woonvisie. De gemeente moet de lokale

behoefte zelf onderbouwen. Daarvoor hebben we een groter budget nodig dan tot nu toe is geraamd.

- Huisvestingsverordening opstellen (A.1)

Toelichting: De Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrvh) verplicht een huisvestingsverordening. We bereiden de verordening in regionaal verband voor. Gezien de personele capaciteit en de toenemende druk ramen we extra budget voor het begeleiden van dit proces.

- Asielzoekers opvangen (A.1)

Toelichting: De Spreidingswet is in voorbereiding. Deze wet verplicht gemeenten om te zorgen voor voldoende opvang voor asielzoekers. We weten nu al dat Molenlanden in 2024 voor bijna 200 asielzoekers opvang moet verzorgen. Dit staat los van de bestaande gemeentelijke taakstelling voor huisvesting van statushouders.

Dit vraagt een grote inspanning van de gemeente. We kunnen dit niet binnen bestaande personeelsformatie oplossen. Zo is er een vacature opengesteld voor een beleidsmedewerker/projectleider Asiel en Migratie.

Ruimtelijke ordening

- Leren werken met de Omgevingswet. (B.4)
- De Omgevingsvisie met een vervolgaanpak laten vaststellen. (B.2 - B.4)
- Een gebiedsdekkend omgevingsplan opstellen.(B.4)
Toelichting: Praktijkervaring met de Omgevingswet zorgt ervoor dat we processen optimaal in kunnen richten. En we kunnen de Omgevingsvisie verrijken met bouwstenen als een Molenlands Kookboek. En aangeven waar we willen bouwen op lange termijn en waar een MER-procedure noodzakelijk is. Andere kleine

bouwstenen om bij te dragen aan de doelen van de Omgevingswet nemen we hierin mee. Met een routekaart werken we de komende jaren toe naar een volledig gebiedsdekkend omgevingsplanplan in 2029. Daarin staan ook regels voor ruimtelijke ontwikkelingen en milieu.

- Aanhaken en adviseren waar het gaat om landelijke en regionale opgaven die voortkomen uit de Energietransitie (B.4)

Buitenruimte

- Sportaccommodaties onderhouden. (C.1)

Verkeer en vervoer

De Mobiliteitsvisie afronden. (D.1)

- Bij geplande grootschalige werkzaamheden sturen we actief op het beperken van de overlast bij weggebruikers. En we voorkomen zoveel mogelijk sluijverkeer. (D.1)
- Verbeteren van de bereikbaarheid van het openbaar vervoernetwerk met bijvoorbeeld de inzet van deelfietsen op OV-haltes op knooppunten. (D.2)
- Samen met andere overheden werken aan de verbetering van het vervoer over water. (D.3)

Wat mag het kosten?

<i>bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Kapitaallasten investeringen sport	0	-44	-145	-238
Onderhoud wegen	-142	-145	-148	-187
Inkomenoverdracht wegen aan waterschap Rivierenland	-103	-114	-126	-180
RMA verkeer	-82	-61	-61	-61
Inhuur omgevingsvergunningen	-880	0	0	0
Beleidsmedewerker verkeer	-118	-118	-118	-118
Mutaties vastgoed	-186	-178	-181	-178
Kleinere bedragen	-352	-278	-314	-346
Totaal programma 1	-1863	-937	-1092	-1307

Toelichting:

Kapitaallasten investeringen sport

In het vastgoed- en accommodatiebeleid (april 2021) is opgenomen dat de gemeente de onderhouds- en renovatiecyclus van de sportvelden voor haar rekening neemt. Voor de jaarschijf 2023 heeft de raad aparte investeringsbedragen beschikbaar gesteld. Een eerste raming van de kapitaallasten bij deze investeringen in de jaarschijven 2024 t/m 2026 is opgenomen. De uiteindelijke investeringskredieten vragen we jaarlijks in de P&C cyclus aan.

Onderhoud wegen

Het uitvoeren van het beheerplan in combinatie met de gestegen inflatie vraagt om een verhoging van het budget.

Inkomensoverdracht wegen aan Waterschap Rivierenland

Een jaarlijkse indexatie van 9% leidt tot een stijging van deze bijdrage.

RMA verkeer

In eerdere ramingen was binnen de begroting voor dit onderdeel van de Regionaal Maatschappelijke Agenda (RMA) niet goed opgenomen. Dit betreft een correctie hierop.

Inhuur omgevingsvergunningen

Dit betreft de minimale noodzakelijke verwachting van inhuur die bovenop de al bestaande flexibele schil komt. Vaste invulling van personeel blijkt een lastige opgave te zijn. We verwachten en hopen dat dit voor de duur van 1 jaar is, daarna moet dit zijn omgebogen met vast personeel.

Mutaties vastgoed

Actualisatie en herprioritering van het meerjaren onderhoudsplan (MJOP) laat een verlaging van budgetten zien op de korte tot middellange termijn

Programma 2: Economie, Energie en Buiten

Missie

In de gemeente Molenlanden is volop ruimte voor innovatie en ondernemen. We benutten recreatieve potenties waarbij behoud van leefbaarheid aandacht heeft. Het (agrarische) bedrijfsleven en de recreatieve sector krijgen de ruimte om zich op een passende manier te ontwikkelen. De identiteit van en de leefbaarheid in de gemeente staan daarbij voorop. We verbinden, initiëren en geven kaders waar nodig. We willen invulling geven aan het uitgangspunt: 'het land is van de boeren, het landschap is van iedereen'. We werken aan een toekomstbestendige landbouw in een toekomstbestendig landschap.

We willen bijdragen aan:

- de ontwikkeling naar een energieneutraal, circulair en klimaatbestendig Molenlanden;
- het behoud (en verrijking) van ons landschap;
- een gezonde bodem als basis voor een eerlijke voedselketen.

Wat willen we bereiken?

Economie

- Ruimte voor innovatie en ondernemen, zowel in onze dienstverlening als in het aanbod van bedrijventerreinen, waarbij ondernemers elkaar weten te vinden (A.1).
- Goede aansluiting van onderwijs op behoefte van ondernemers aan (lokale) arbeidskrachten (A.2).

Toelichting: Gezonde bedrijvigheid in de directe omgeving is noodzakelijk om onze dorpen en stad vitaal en onze agrarische identiteit herkenbaar te houden. We willen de bedrijvigheid en bedrijventerreinen optimaliseren, passend in de omgeving. Met meer bedrijven die werkgelegenheid bieden aan de lokale beroepsbevolking. En hierdoor meer kansen voor jongeren op de lokale arbeidsmarkt. We hebben oog voor de vele ondernemers die niet gebonden zijn aan de bedrijventerreinen. Mogelijkheden in de linten voor passende (kleinschalige) bedrijvigheid benutten we. We willen het aanbod bedrijventerreinen voor Molenlandse bedrijven

vergroten, want er is een tekort. Ook is goede aansluiting van onderwijs op de behoefte van ondernemers aan (lokale) arbeidskrachten van belang.

Agrarische economie

- Een toekomstbestendige, duurzame, agrarische sector die zich verder kan ontwikkelen naar een duurzamere landbouw. Met daarbij nieuwe verdienmodellen waarbij verbreding en diversifiëring van de bedrijfsvoering mogelijk is. (B.1)

Vrijtijdseconomie

In de Toeristische Agenda Molenlanden (TAM) is vastgelegd dat wij de komende jaren werken aan de volgende doelen:

- Verhogen van bestedingen en werkgelegenheid in de vrijetijdsector (C.1);
- Toerisme is in balans: Toerisme & Recreatie zorgen niet voor overlast (bij inwoners of het landschap), maar dragen bij aan maatschappelijke doelen, zoals duurzaamheid, leefbaarheid, mobiliteit, bewegen & gezondheid, educatie en opleidingen (C.2);
- Toeristen komen specifiek voor het ‘verhaal van Molenlanden’. Dit doen we door de beleving van landschap, kernen en iconen te vergroten (C.3);
- Door gebiedsmarketing en promotie staat Molenlanden ‘op de kaart’. Hiervoor werken we samen met onder meer de provincie en marketingpartners (C.4).
- Het recreatieve routenetwerk (fietsen en vooral wandelen) wordt meer fijnmazig en verkeersveilig. (C.5).

Vrijtijdseconomie Kinderdijk

- Het icoon Kinderdijk vertelt een authentiek en aansprekend verhaal. (D.1)
- De dorpen Kinderdijk en Alblasterdam ontwikkelen zich in de luwte van de toeristenstroom. (D.2)
- De verkeersveiligheid en leefbaarheid vergroten we door een optimale grip op alle bezoekersstromen naar het Werelderfgoed over weg en water. (D.3)

- De bestuursstructuur is slagvaardig en flexibel, op alle niveaus weten belanghebbenden (dus ook bewoners) zich vertegenwoordigd bij de ontwikkeling van Kinderdijk. (D.4)
- De gezonde exploitatie van Kinderdijk herstelt zich na de coronacrisis. (D.5)

Arbeidsmarkt

Verbetering aansluiting van vraag en aanbod van arbeidskrachten in de regio, waarbij we optimaal gebruik maken van ieders mogelijkheden (E.1).

Energietransitie

- Een betaalbare en betrouwbare duurzame energievoorziening voor onze inwoners en bedrijven, met opwekken en gebruik van energie zo dicht mogelijk bij elkaar, gelieerd aan de klimaatdoelstellingen. Een versnelling in de afname van energiegebruik. (F.1).

Toelichting: De klimaatdoelstellingen zijn: In 2030 willen we ten opzichte van 2020 minimaal 20% energie besparen in Molenlanden. 35% van het totale energiegebruik komt in dat jaar van nieuwe bronnen. De gemeentelijke organisatie moet in 2030 CO²- en energieneutraal zijn. In 2050 is de hele gemeente CO²-neutraal en aardgasvrij.

- De gemeente Molenlanden geeft het goede voorbeeld: het vastgoed van de gemeente is in 2030 (nagenoeg) energieneutraal (F.2).

Afval en Circulariteit

- Aantal kilo's restafval per inwoner te laten dalen van 230 kilo nu naar 100 kilo in 2025. (G.1)
- Afvalpreventie om afvalproducten te voorkomen. (G.2)

Toelichting: De gemeenten Gorinchem, Molenlanden, Hardinxveld-Giessendam en Vijfheerenlanden hebben samen met Reinigingsdienst Waardlanden in 2021 een grondstoffenplan opgesteld. In dit nieuwe plan staat hoe we de hoeveelheid restafval terugbrengen. We willen van 232

kilogram in 2020 naar 100 kilogram per persoon per jaar in 2025. In de Strategienota staan drie stappen die bijdragen aan die doelstelling. Waardlanden neemt de leiding in de uitvoering. Sommige stappen zijn maatwerk voor Molenlanden.

Een belangrijke vervolgstap is de invoering van een nieuw afvaltarief. De invoering, die op 1 januari 2023 zou ingaan, is met een jaar uitgesteld. Dit komt door factoren zoals personele inzet, levertijden en materiaaltekorten. De nieuwe invoerdatum is 1 januari 2024. Na deze invoering is de hoop dat het restafval aanzienlijk minder wordt. En het doel van 100 kilogram restafval dichterbij komt. Nu de invoering later is, kan het einddoel van 2025 in gevaar komen. Daar hebben we nog onvoldoende zicht op

Klimaatadaptatie

- Versterking van het aantrekkelijke woon- en leefklimaat door klimaatbewust handelen. (H.1)

Landschap

- Regie houden op de ontwikkeling van ons karakteristieke open veenweidelandschap, met het oog op de komende grote ontwikkelingen als energietransitie, bodemdaling, klimaatadaptatie en circulaire landbouw. (D.1)

Water

- Samen met het Waterschap Rivierenland, als bevoegd gezag, zoeken we naar passende ruimte voor alternatieve sanitaire voorzieningen. Het gaat daarbij om locaties waar geen rioolaansluiting in ons buitengebied mogelijk is. Daarmee willen we ervoor zorgen dat op die locaties ontwikkelingen mogelijk worden en blijven zoals woningbouw (met name Tiny en Small houses) en afvalwaterbehandeling voor agrariërs (met het oog op de eisen van de Kaderrichtlijn water).,

Wat gaan we ervoor doen?

Agrarische economie

- Oprichten van een stikstofloket en stikstofbank.

Toelichting: Veel boeren in de Alblasserwaard hebben vragen rondom hun vergunning. Het is van belang dat alle boeren op een gelijkwaardige manier kunnen nadenken over hun toekomst. Dat betekent dat er oplossing moet komen voor PAsmelders, niet melders en interimers. Van daaruit kunnen we verdere stappen zetten op het gebied van Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). We werken nu al aan een verkenning om te komen tot de oprichting van een stikstofloket. Na oprichting van het stikstofloket willen we komen tot de oprichting van een stikstofbank op het niveau van de Alblasserwaard. Stikstofreductie die we in het gebied realiseren, willen we benutten voor de ontwikkeling van landbouw, natuur en woningbouw.

- Een coöperatieve grondbank vormgeven

Toelichting: Doel van de boerengrondbank is werken aan duurzaam toekomstperspectief. En waarmee we vanuit boerenperspectief werken aan maatschappelijke opgaven. Samen met partijen uit het gebied beschrijven we in stappen hoe we een coöperatieve grondbank in 2024 vorm kunnen geven.

- Samen met OZHZ/NVWA brengen we de regels rond voedselveiligheid in beeld voor de verkoop van boerderijproducten.

Vrijtijdseconomie

- Uitvoeren verkenning Agrotourisme Molenlanden (C.1)
- Verzamelen cijfers om kennisfundament recreatie en toerisme op orde te krijgen en te kunnen sturen in het kader van 'toerisme is in balans' (C.2)
- Ontwikkelen 'recreatie- en cultuur-kaart' voor inwoners en toeristische bezoekers. (C.3, C.4)

- Samen met stakeholders opzetten van Destinatie Marketing Organisatie (DMO) voortbordurend op het platform ‘Ontdek de Alblasserwaard’ (C.4).

Vrijtijdseconomie Kinderdijk

- Het uitvoeringsprogramma Kinderdijk verder verfijnen, invullen en uitvoeren. Voor 2024 staan de volgende zaken gepland:
  - de Molenstraat wordt opnieuw ingericht;
  - de voorkamer ondergaat een metamorfose;
  - het transferium in Alblasserdam wordt opgeleverd en van verdere aanpassingen voorzien.

Toelichting: Niet alleen Molenlanden staat voor deze investeringen. Ook de gemeente Alblasserdam, de SWEK, het Waterschap en de Provincie dragen hun steentje bij. Elke investering dekken we door exploitatie-inkomsten dan wel door het verrekeningsmechanisme dat met het ondertekenen van de SOK is vastgelegd. Als we onderdelen uit het uitvoeringsprogramma financieel verder kunnen duiden, komen we hier bij de raad op terug.

Energietransitie

- Zoeken naar innovatieve oplossingen om het opwekken en gebruik van energie, de -opslag en warmtetransitie in onze kernen en op bedrijventerreinen(‘energiehubs’) aan elkaar te verbinden. We willen daarmee netcongestie voorkomen of de kans daarop verminderen.
- Energietransitie koppelen aan ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling. We nemen kaders en regels op in de omgevingsvisie en het omgevingsplan.

Afval en Circulariteit

- Gemeentelijk beleid schrijven op circulaire economie om kaders beter af te bakenen.
- Gedragscampagne uitvoeren om de positieve kant van (rest) afval scheiden te laten zien.

Klimaatadaptatie

- Klimaatadaptatie opnemen in kaders en regels van omgevingsplannen en de omgevingsvisie.
- Groenblauwe Dooradering toepassen en meenemen en verbinden in gemeentelijke projecten.
- Inwoners faciliteren en stimuleren om hun eigen leefruimte betaalbaar te vergroenen en de effecten hiervan te laten zien.

Landschap

- Verkenning Groenblauwe Dooradering in 2024 opleveren. We geven een vervolg aan de verkenning met een kanskaart voor landschapselementen. Daarna stellen we meerdere inrichtingsplannen op.
- Onderzoek doen naar het aansluiten en doortrekken Groenblauwe Dooradering in linten en kernen.

Water

- Met het waterschap en de omgevingsdienst inwoners en agrariërs duidelijkheid geven over ruimte voor water. En wat nodig en verantwoordelijkheid is bij de aanleg, beheer en onderhoud van IBA's (Individuele Behandeling van Afvalwater) waarbij de waterkwaliteit belangrijk is. We hebben de eerste verkennende gesprekken met de omgevingsdienst gehouden.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Omgevingsdienst ZHZ	-333	-333	-333	-333
Projecten economie en toerisme	-268	-215	0	0
Innovatieve oplossingen om energieopwekking, -gebruik, -opslag en warmtetransitie te verbinden	-109	0	0	0
Rentemutatie riolering	450	450	450	450
Personeel Beheer Buitenruimte	-253	-59	-59	-59
Bijdrage voorziening riolering door BTW op investeringen	-5	405	779	290
Kleinere bedragen	27	47	62	-43
Totaal programma 2	-491	295	899	305

Toelichting:

Omgevingsdienst ZHZ

De cijfers uit de voor zienswijze aangeboden conceptbegrotingen zijn verwerkt in de meerjarenraming hierin is ook het onderdeel voor bodemtaken opgenomen wat zorgt voor een grote aanpassing.

Projecten economie en toerisme

Dit budget gebruiken we voor ondersteuning van initiatieven waaronder die van Leader, onderzoek, Keukentafelgesprekken, organisatie boerenbijeenkomsten etc. Er is geld gevraagd omdat er behoorlijk wat opgaven op de landbouw afkomen zoals het stikstofloket en het onderzoek naar voedselveiligheid.

Innovatieve oplossingen om energieopwekking, -gebruik, -opslag en warmtetransitie

Met dit budget willen we extra personele inzet voor deze onderwerpen betalen.

Rentemutatie riolering

Door de systematiek van het gesloten financiële systeem in combinatie met een vaste stijging van de rioolheffing wordt er meer uit de voorziening riolering gehaald (ten gunste van de exploitatie) als gevolg van de hogere rentetoerekening.

Bijdrage voorziening riolering door BTW op investeringen

Door de systematiek van het gesloten financiële systeem in combinatie met een vaste stijging van de rioolheffing wordt er meer uit de voorziening riolering gehaald (ten gunste van de exploitatie) omdat er meer investeringen gepland zijn. De BTW hiervan wordt bij deze heffing betrokken.

Programma 3: Welzijn, Sociaal en Cultuur

Missie

'Gelijke kansen voor iedereen'. In onze samenleving zijn alle inwoners even belangrijk, telt iedereen mee en neemt naar eigen kunnen deel: een inclusieve samenleving (VN-Verdrag Handicap).

De gemeente is een toegankelijke en nabije partner die afstemt welke rol helpend is in het verder ontwikkelen en ondersteunen van alle inwoners in Molenlanden. We werken integraal, zowel binnen de gemeentelijke organisatie als samen met onze samenwerkingspartners. We vinden hierbij de menselijke maat belangrijk. En laten de ondersteuning aansluiten bij de leefwereld van onze inwoners.

Wat willen we bereiken?

Versterken preventie

- Meer inwoners van 0 tot 100 hebben een gezonde leefstijl, dit gaat over voeding en bewegen én over mentale gezondheid. (A.1)
- Meer jongeren nemen deel aan het sport- en beweegaanbod. (A.1)
- Kwetsbare kinderen en jongeren zijn eerder in beeld en geholpen. Als we jongeren eerder helpen, neemt het aantal jongeren dat jeugdhulp vanuit de regionale zorgmarkt nodig heeft af. Dat aantal willen we in de periode tot 2026 terugdringen met 10%. (A.2)
- Alle 0-4-jarigen in Molenlanden krijgen een kansrijke start, dit begint al bij de zwangerschap. (A.2)
- Minder mantelzorgers voelen zich overbelast. (A.3)
- Minder inwoners hebben te maken met huiselijk geweld, kindermishandeling, ouderenmishandeling of met de gevolgen daarvan. (A.4)

Verbeteren zelfredzaamheid

- Verbeteren van taal- en leesvaardigheden door het stimuleren van een positief leesklimaat en leesbevordering. (B.1)
- Minder inwoners beleven armoede en financiële stress. (B.2)
- Inwoners kunnen langer zelfstandig wonen. (B.3)
- Hulp en ondersteuning vanuit de Jeugdwet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning is effectiever en heeft een duurzamer effect. (B.4)
- Snellere en betere inburgering voor mensen met een migratieachtergrond. (B.5)

- Onze samenleving is toegankelijker, zowel fysiek als digitaal. (B.6)

Verbeteren meedoen

- Minder inwoners ervaren eenzaamheid. (C.1)
- Meer inwoners werken naar vermogen en nemen deel aan activiteiten. (C.2)
- Onze samenleving is inclusiever. (C.3)
- Cultuur is van iedereen en voor iedereen. En cultuur zorgt voor meer betrokkenheid tussen inwoners en bij onze dorpen. (C.4)
- Meer inwoners nemen actief deel aan de samenleving en leveren een bijdrage (C.5)

Doorontwikkelen stads- en dorpsgericht werken

- We werken dorps- en stadsgericht waardoor we de betrokkenheid, inzet en autonomie van onze samenleving versterken. (D.1)
- Medewerkers kennen de ondernemers en inwoners, de Molenlandse samenleving en zijn hierbij betrokken. (D.2)
- We zetten in op een integrale doorontwikkeling tussen het stads- en dorpsgericht werken, dienstverlening en participatie (D.3)

Wat gaan we ervoor doen?

Versterken preventie

- Pilots uitvoeren om te onderzoeken waar de behoefte ligt voor het sport- en beweegaanbod in de buitenruimte. (A.1)
- Samen met het Molenlandse onderwijs in beeld brengen of intensivering van het bewegingsonderwijs zinvol en/of wenselijk is, waaronder het opnieuw invoeren van een vorm van schoolzwemmen. (A.1)
- Samen met de Molenlandse tennisverenigingen uitwerken hoe zij mogelijk in aanmerking kunnen komen voor (meer) gemeentelijke bijdragen. (A.1)
- De lijn van het project Onze Kinderen Nabij voortzetten. Dit werken we verder uit in een nieuw op te stellen notitie jeugd die we in het eerste kwartaal van 2024 opleveren. (A.2)

- Versterken van de inzet en deskundigheid van het Sociaal Team op voorkomen en beheersen van relatieproblematiek. (A.2)
- Uitvoeren van de Hervormingsagenda Jeugd (A.2)
- Inclusief onderwijs/BSO, in samenwerking met het onderwijs, verder vormgeven (A.2).
- Met de regiogemeenten werken we aan de uitvoering van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming en de ketenaanpak Zorg en Veiligheid. (A.4)
- De pilot 'welzijn op recept' uitrollen over meerdere huisartsenpraktijken. (A.3, C.1)
- Structureel maken van welzijns- en jongerenwerk (A.2, A.3)

Toelichting: We willen de huidige inzet van het welzijns- en jongerenwerk structureel maken. Dit is inclusief de extra inzet vanuit het versterken van de welzijnsstructuur en de incidentele inzet van Stichting Welzijn Molenlanden vanuit één tegen eenzaamheid, motie jongerenontmoetingsplekken en de NPO-middelen. Hiermee geven we invulling aan onze doelstellingen.

Verbeteren zelfredzaamheid

- WMO-voorzieningen toekennen voor langere en/of onbepaalde tijd. Waarbij we inzetten op een integrale werkwijze en het bieden van maatwerk/menselijke maat, vooral als het gaat om hulpvragen van (jonge) gezinnen. (B.3, B.4)
- De toegang tot het Sociaal Domein evalueren en aanpassen aan de doelen van het nieuwe Koersdocument Sociaal Domein. (A,B,C integraal)
- Uitvoeren van de Inclusieagenda Molenlanden 2022-2024 (met als basis het VN-verdrag Handicap). (B.6, C.3)

Verbeteren meedoen

- Verder uitrollen van de Motie Respect: Naast de (basis) antidiscriminatievoorziening die we al afnemen bij Radar zetten we ook in op preventie in de vorm van trainingen over inclusie en diversiteit. (C3)

- Het in 2023 vast te stellen cultuurbeleid implementeren en vertalen in concrete activiteiten. (C.4)
- Mogelijkheden voor ontwikkeling van nieuwe lokale participatieprojecten benutten zoals een sociale moestuin.
- Via Avres het Ambitiefonds inzetten om de doelen van Avres en de lokale participatiedoelen dichterbij te brengen (C.2).

Doorontwikkelen stads- en dorpsgericht werken

- Vanuit het traject ‘meten van participatie’ inspelen op de behoeften van de samenleving en organisatie.(D.1)
- We brengen de nieuwe visie op stads- en dorpsgericht werken? tot uitvoering. (D.2)

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Avres	-487	-582	-582	-582
Dienst Gezondheid en Jeugd	-318	-318	-318	-318
Service Organisatie Jeugd	679	679	679	679
Aanbesteding Jeugdprofessionals	-624	-624	-624	-624
Personele inzet opvang vluchtelingen	-157	-157	0	0
Subsidie sportbeleid en activering	-96	-96	-96	-96
Versterken welzijnswerk	-243	-268	-343	-437
Impulsgelden	348	348	333	101
Compensatieregeling voorgedij	-725	-725	-725	-725
Mutaties sociaal loket	-241	-241	-241	-241
Kleinere bedragen	-256	-106	-48	-131
Totaal programma 3	-2120	-2090	-1965	-2374

Toelichting:

Gemeenschappelijke Regelingen Avres, Dienst Gezondheid en Jeugd, Service Organisatie Jeugd

De cijfers uit de voor zienswijze aangeboden conceptbegrotingen zijn verwerkt in de meerjarenraming.

Aanbesteding Jeugdprofessionals

Het college heeft in april 2022 besloten om de jeugdhulpdienstverlening van het sociaal team aan te besteden via een Europese aanbestedingsprocedure. Die wordt nu nog uitgevoerd door de Stichting Jeugdteams ZHZ. Het contract gaat per 1 januari 2024 in. De extra kosten zijn berekend op basis van het prijsplafond in de aanbesteding.

Subsidie sportbeleid en activering

Voor subsidies sport wordt extra geld geraamd. De subsidies waren na de fusie Molenwaard/Giessenlanden “bevroren”, maar worden op basis van het subsidiebeleid nu weer een jaarlijks beoordeeld op basis van een subsidieaanvraag/verantwoording. Cijfers zullen daarmee in een ander (duurder) daglicht komen. Daarnaast zijn de tarieven de tarieven voor de verhuur sportaccommodaties in 2023 met 14% geïndexeerd.

Versterken welzijns- en jongerenwerk

De huidige inzet van het welzijns- en jongerenwerk was tijdelijk opgenomen in de meerjarenraming, deze willen we structureel maken. Dit wordt voor een groot gedeelte gedekt uit bestaande middelen en SPUK GALA-gelden, hier wordt het aanvullend benodigde budget gevraagd.

Impulsgelden

De impulsgelden worden gedeeltelijk betaald uit de hierna nader toegelichte SPUK GALA-gelden. Dit heeft een voordelig effect op de meerjarenraming.

Compensatieregeling voorgedij

Bij de Meicirculaire 2021 is, mede op basis van extern ingewonnen advies, een structurele stelpost van €725.000 als inkomst in de begroting opgenomen voor de wijziging integratie-uitkering

Voogdij. In de risicoparagraaf van de Begroting 2022 is de onzekerheid hierover opgenomen, waarbij de mogelijkheid op gedeeltelijke compensatie is vermeld. Bij de Najaarsnota 2022 is gemeld dat hier geen compensatie voor volgt, maar dat deze wegvalt in het herverdeeffect van de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. Het vervallen van deze stelpost heeft een structureel negatief effect van €725.000.

Mutaties sociaal loket

Door indexering van de kosten voor onder andere het leerlingenvoer, individuele begeleiding en huishoudelijke ondersteuning is extra budget benodigd.

Gezond en Actief Leven Akkoord 2023-2026 (SPUK GALA)

De middelen die we ontvangen vanuit de specifieke uitkering voor het Gezond en Actief Leven Akkoord 2023-2026 moeten ten goede komen aan programma's voor inwoners. Hiervoor maken we een uitvoeringsplan voor de komende jaren. In de meerjarenraming hebben we de uitgaven vooralsnog gelijkgesteld aan de inkomsten, waardoor deze middelen niet naar voren komen in bovenstaand overzicht.

Doordecentralisatie Beschermd Wonen

Vanaf 2024 wijzigt de financieringsstructuur: in plaats van financiering via de centrumgemeente komt een uitkering uit het Gemeentefonds. De verwachte kosten en baten zijn in de meerjarenraming voorlopig aan elkaar gelijkgesteld in afwachting van verdere ontwikkelingen.

Programma 4: Bestuur, Veiligheid en Dienstverlening

Missie

We bieden inwoners en bedrijven een veilige omgeving. Het huidige veiligheidsniveau in Molenlanden is hoog. Dit willen wij zo houden, en waar mogelijk verbeteren.

Wat willen we bereiken?

Bestuur

- Een leidende rol op de opgaven die voor Molenlanden van belang zijn in de regio innemen. (A.1)
- Het Molenlandse geluid sterker door laten klinken richting de Provincie, het Waterschap, het Rijk en in Brussel. Daarmee willen we kansen pakken of beperkingen wegnemen. (A.2)
- Een sterke rol innemen binnen de gemeenschappelijke regelingen. Ook gericht op het, tot een minimum, beperken van (financiële) risico's. (A.3)
- Kansen benutten op inhoudelijke thema's door eigen middelen in te zetten als hefboom voor bekostiging. (A.4)
- Goede afstemming van bestuurlijke ambities met ambities, activiteiten, wensen en energie van onze dorpen en stad. (A.5)
- Als raad zoeken we actief en zichtbaar de verbinding met inwoners, bedrijven, en buurgemeenten. (A.6)

Openbare orde en veiligheid

- Een veilige gemeente blijven. En ervoor zorgen dat inwoners dat ook zo ervaren. (B.1)

Dienstverlening

Molenlanden is een toegankelijke gemeente met een gebruiksvriendelijke dienstverlening, de inwoner krijgt daarbij persoonlijke aandacht als dat nodig is:

- Gemak voor onze inwoners met goede (telefonische) bereikbaarheid, snelle en kwalitatief goede (digitale) dienstverlening. (C.1)

- Maatwerk in begeleiding van inwoners voor wie digitale dienstverlening minder toegankelijk is. (C.2)
- Continue verbetering van de kwaliteit van dienstverlening en zichtbaarheid door te luisteren naar inwoners en andere relevante (interne) partijen. (C.3)
- Kerngericht werken: regelmatige ontmoetingen met inwoners. Bijvoorbeeld over initiatieven, sociale en ruimtelijke vraagstukken. De ontmoetingen worden zoveel mogelijk bij de inwoner thuis of bij de inwoner in de buurt/kern georganiseerd. (C.4)

Wat gaan we ervoor doen?

Openbare orde en veiligheid

- De gemeentelijke en regionale crisisorganisatie doorontwikkelen. (B.1)
- Uitvoeren van het Veiligheidsplan zoals beschreven in het uitvoeringsprogramma jaar 2024 (bijvoorbeeld verdere aanpak ondermijning met gebruik van interne en externe data en hulp van inwoners, optimaliseren aanpak wet woonoverlast en adresfraude). (B.1)
- Onderzoek naar wat nodig is om structurele overlast van jongeren blijvend te verminderen. (B.1)

Dienstverlening

- We brengen de nieuwe visie op dienstverlening tot uitvoering (C.1):
  - investeringen in manier van werken en software bij het informatiecentrum (IC). Maar ook de interactie binnen de organisatie;
  - één zaak is één eigenaar;
  - klantreis van alle producten en diensten monitoren;
  - permanent meten van klanttevredenheid;
  - meer aandacht voor opmerkingen en klachten;
  - meer samenwerking en integratie tussen kerngericht werken, dienstverlening en participatie.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Veiligheidsregio ZHZ	-149	-149	-149	-149
Kleinere bedragen	-4	-4	-4	-4
Totaal programma 4	-153	-153	-153	-153

Toelichting:

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid

De cijfers uit de voor zienswijze aangeboden conceptbegroting zijn verwerkt in de meerjarenraming.

Bedrijfsvoering

Wat willen we bereiken?

Vastgoed

- Verfijning van het Integraal Huisvestingsplan (IHP). En daarbij het vaststellen van een prioritering van de scholen.
- Verduurzaming van 10-15 strategische, gemeentelijke panden.
- Het verder implementeren van onder meer het tarievenbeleid voor sportaccommodaties (uit het Vastgoed & Accommodatiebeleid).

Informatievoorziening

- Minder kwetsbaar worden in het beheer van de informatievoorziening en de informatiebeveiliging en daarmee de bedrijfs- en dienstverleningscontinuïteit garanderen.
- Oplossen van een door de account gesignaleerde onrechtmatigheid.
- Benutten van de mogelijkheden van het digitaal informatieplatform. En (sturings)informatie breed beschikbaar maken, zodat deze input kan zijn voor (beleids)keuzes.

- Een flexibele, wendbare en toekomstvaste organisatie van het i-Domein, waarmee we in staat zijn huidige en toekomstige taken en verantwoordelijkheden invulling te geven.
- Meer gemak en veiligheid bieden in de wijze waarop we in Molenlanden werken.

Juridische capaciteit

- De juridische kwaliteit en dienstverlening blijven realiseren ondanks diverse ontwikkelingen (zoals juridisering van de samenleving en nieuwe wet- en regelgeving).
- Continuïteit van de werkzaamheden waarborgen.
- Nieuwe ontwikkelingen inregelen en achterstanden wegwerken.

HRM

- Meer snelheid en effectiviteit in werving en selectie in deze krappe arbeidsmarkt, minder formeel maar wel doeltreffend om de juiste kwaliteit te waarborgen.

Communicatie

- Voor een goede dialoog met onze inwoners en ondernemers moet de basis van onze dienstverlening en het bijpassende gedrag en de houding van onze organisatie op orde zijn. Communicatie investeert met de collega's op dienstverlening op de "klantreis". We werken samen om de inwoner en ondernemer te begeleiden en te voorkomen dat zij van het "kastje naar de muur" worden verwezen.

De communicatie van de toekomst is meer gericht op beelddenkers en beeldgebruik. Dat laat de jongere generatie in het dagelijks gebruik zien. We maken ons klaar voor de toekomst zoals in de visie op dienstverlening is beschreven. We zetten extra in op audiovisuele middelen om in de inclusieve samenleving beter aan te sluiten bij de behoefte aan informatiedeling.

Wat gaan we ervoor doen?

Vastgoed

- Samen met schoolbesturen opstellen van de kaders en uitgangspunten voor het Integraal Huisvestings Programma

(IHP). We scannen de schoolgebouwen op criteria als (bouw)kwaliteit, financiën en benodigde ruimte. Daarna prioriteren we de scholen zodat er een lijst ontstaat welk gebouw wanneer wordt aangepakt.

- Maken van een stappenplan voor de verduurzaming van 10-15 panden per jaar. Daarbij houden we rekening met ambities, maatregelen, scenario's en financiën.

Informatievoorziening

- Onderdelen van de informatievoorziening omzetten naar SaaS-dienstverlening (zoals gegevens voor beheer van de buitenruimte).
- Realiseren van een gestandaardiseerde informatieinfrastructuur. Uitgangspunten kiezen we op basis van doorontwikkeling van Cloud Networking. Zodat er een toekomstvaste, veilige, flexibele en gestandaardiseerde infrastructuur ontstaat. Het gebruik van de Equinix datacenters fasen we uit.
- Onderzoeken verdere professionalisering informatieveiligheid en het treffen van noodzakelijke maatregelen.
- Ontwikkelen van nieuwe (management)rapportages en/of dashboards.
- Extern beleggen of inschakelen van zeer specifieke kennis en expertise. En aandacht besteden aan onderhouden, uitbreiden en stimuleren van de digitale fitheid van de medewerkers.
- Aanschaffen van nieuwe ondersteuning en bijvoorbeeld software. En zorgen voor goed gebruik van werkplekreserveringsapp, schoonmaken devices en specifieke software voor het proces van vergunningverlening, toezicht en handhaving.
- Het blijven doorontwikkelen van het Financieel systeem na invoering door een programma dat het opstellen van de P&C-cyclus ondersteunt.

Juridische capaciteit

- Inspelen op vraagstukken, krapte op de arbeidsmarkt (die nadrukkelijk aan de orde is bij juristen) door werkzaamheden uit te besteden.
- Inzetten op juridische kwaliteitszorg door het toepassen van een cyclisch systeem.
- Bijdragen aan de dejuridisering van de geschilbeslechting. Hiervoor verbinden we de juridische kwaliteit van onze dienstverlening met de menselijke maat. Instrumenten die we gebruiken zijn (pre-)mediation. En we verdiepen ons in alternatieven die daaraan bijdragen, zoals bijvoorbeeld participatie.

HRM

- In 2024 nemen we een nieuw HRM systeem in gebruik.
- Uitbesteden van de salarisadministratie. We kunnen daardoor blijven voldoen aan de hoge eisen die we hieraan stellen zonder dat hiervoor (extra) capaciteit benodigd is.
- Het optimaal inzetten van een recruiter. We kunnen onze vacatures hiermee vaker en sneller invullen.

Communicatie

- Intern is een traject inwonergericht werken gestart. Verbinders van dorps- en stadsgericht werken en communicatie werken integraal samen. In een verkenning, bijvoorbeeld via dialoogsessies, starten zij om de klantreis meer centraal te stellen. Daarbij wordt ook ingezet op interne communicatie over deze manier van werken
- Met een ontwikkelagenda 2024-2026 investeren we in de faciliteiten om AV middelen effectiever en efficiënter in te zetten en beter te kunnen aansluiten op groeiende behoefte aan beeldgebruik in de communicatie. Zoals bijvoorbeeld vlogs en explainervideo's.

Wat mag het kosten?

<i>bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Decembercirculaire gemeentefonds 2022	-246	-236	-243	-457
Meicirculaire gemeentefonds 2023	772	1333	541	517
Onroerend Zaak Belasting	574	707	840	973
Rente	-198	-355	-348	-348
Kleinere bedragen	-88	-104	-99	-4
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien	815	1345	690	680

<i>bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Communicatiekosten	-100	-10	-10	-10
Uitbesteden salarisadministratie	-90	-90	-90	-90
Recruiter HR	-93	-93	-93	-93
Uitbreiding capaciteit JBI	-341	-141	-141	-141
Transitie I-domein: Implementatie transitiefase	-200	-200	-200	-200
Digitaal informatieplatform-uitbreiding rapportages/dashboards	-50	-50	-50	-50
ICT beheer	-203	-203	-203	-203
Mutaties vastgoed, overhead	-36	-17	35	44
Kleinere bedragen	45	21	21	21
Totaal Overhead	-1068	-783	-731	-722

Toelichting:

Decembercirculaire 2022

De decembercirculaire van het gemeentefonds gaf een iets lagere inkomst van de algemene uitkering aan.

Meicirculaire 2022

De meicirculaire van het gemeentefonds gaf een voordeel van de inkomst van de algemene uitkering aan.

Gemeentelijke belastingen (areaaluitbreiding)

In primitieve begroting 2023 is geen rekening gehouden met de toe te rekenen inflatiecorrectie bij de belastingopbrengsten. Bij de Zomernota is dit gecorrigeerd. Dit werkt door in de (meerjaren)begroting.

Rente

Molenlanden zal zich naar verwachting in 2023-2024-2025 op de kapitaalmarkt moeten begeven om geldleningen (langgeld) aan te trekken, de effecten hiervan zijn doorgerekend.

Communicatiekosten

Er is structureel 10.000 benodigd voor de gemeentepagina in Het Kontakt (Zomernota). In 2024 is er daarnaast in totaal 30.000 voor het vervolg voor communicatieonderzoek uit 2023, restant werkzaamheden voor website (B1 niveau) 10.000 en 50.000 zaken die vanuit de Rijksoverheid komen en die beslag leggen op de Molenlandse communicatie zoals stikstof en vluchtelingenproblematiek.

Uitbesteden salarisadministratie

Dit is een mutatie vanuit de zomernota. Het voornemen is om de salarisadministratie uit te besteden om zo altijd verzekerd te zijn van capaciteit en de benodigde kennis

Recruiter HR

Mutatie uit zomernota. Er wordt ingezet op effectievere personeelswerving en -behoud. Het aantrekken van een recruiter met backoffice maakt hier onderdeel van uit.

Uitbreiding capaciteit JBI

Extra personele inzet om de juridische werkzaamheden goed uit te kunnen voeren.

Transitie i-domein: Implementatie transitiefase

Het i-Domein zit in een transitiefase, waarmee we beogen flexibel en wendbaar met alle toekomstige uitdagingen te kunnen omgaan. Dit leidt enerzijds tot een doorontwikkeling van de bestaande organisatie (opleiding, professionalisering in- en externe samenwerking, onderhouden/stimuleren digitale vaardigheden, nieuw type functies etc.) en anderzijds de behoefte aan middelen om steeds specifiekere kennis, zoals bijvoorbeeld voor een ICT-architect tijdelijk te kunnen inhuren.

Digitaal informatieplatform-uitbreiding rapportages/dashboards

Datagedreven werken – uitbreiding digitaal informatieplatform. Het ontsluiten en samenvoegen van informatie uit de nieuwe systemen voor o.a. Vastgoed, HRM en Financien

ICT beheer

Zomernota: actualisatie tarieven licenties en beheer en onderhoud systemen en devices

Mutaties vastgoed, overhead

Dit is een combinatie van diensten die samenhangen met de facilitaire dienstverlening rondom de nieuwbouw en verhuizing. In 2025 zijn nog wat na-ijleffecten te verwachten. Een en ander hangt af van de planning van oplevering.

3. Financieel meerjarenperspectief

3.1 Exploitatie

<i>bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
A. Vastgestelde begroting 2023	488	268	284	2284
B. Saldo van genomen besluiten	-225	-225	-225	-225
C. Mutaties Kadernota 2024				
* Programma 1	-1863	-937	-1092	-1307
* Programma 2	-491	295	899	305
* Programma 3	-2120	-2090	-1965	-2374
* Programma 4	-153	-153	-153	-153
* Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien	815	1345	690	680
* Overhead	-1068	-783	-731	-723
D. Subsaldo begroting 2024	-4618	-2280	-2293	-1513
Terugdraaien voorgenomen dotatie aan Algemene Reserve	4500			
Taakstelling 2024	500	500	500	500
E. Prognose begroting 2024	382	-1780	-1793	-1013

Toelichting:

A. Saldi van de vastgestelde begroting in november 2022 voor de jaarschijven 2023-2026 (deze waren allemaal positief).

B. Saldi van de genomen besluiten tot aan juni 2023, waarbij het besluit over de personele capaciteit voor de sociaal teams de meeste invloed op dit saldo heeft.

C. Totalen van de mutaties uit de voorliggende Kadernota. Deze mutaties zijn toegelicht in de programma's.

D. Subsaldi van de geprognosticeerde begroting voor de jaarschijven 2024-2027. We concluderen dat het meerjarig perspectief onder D negatief is.

E. Om een richting aan te geven op welke wijze de jaarschijf 2024 met een positief saldo kan sluiten, zijn in deze Kadernota de volgende dekkingsvoorstellen verwerkt:

1. Terugdraaien voorgenomen dotatie aan de Algemene Reserve:

Bij het opstellen van de Kadernota 2023 en de Begroting 2023 zijn voorgenomen dotaties aan de Algemene Reserve opgenomen. Deze bedragen kwamen voort uit de mei- en septembercirculaire 2023, waarin hogere inkomsten uit de Algemene Uitkering werden gepresenteerd dan eerder verwacht.

2. Taakstelling 2024:

In het begrotingsproces wordt de opdracht opgenomen om een besparing van € 500.000 te vinden. Manieren om dit te realiseren zijn het beperken van eventuele aanvullende bestuurlijke wensen, waar nodig herzien van in de Kadernota opgenomen beleid, zero based budgetting en het benutten van de resterende bezuinigingsmogelijkheden 2020 fase 2.

De taakstelling wordt van jaar tot jaar herzien, waarbij niet alleen naar de kosten maar ook naar mogelijk inkomsten gekeken zal worden. Concreet ligt nu jaarschijf 2024 voor, de jaren daar op volgend zullen bij het opstellen van de volgende begrotingen nader worden beoordeeld

3.2 Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Saldo 31-12-2023	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo 31-12-2024	Toevoeging 2025	Onttrekking 2025	Saldo 31-12-2025	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo 31-12-2026	Toevoeging 2027	Onttrekking 2027	Saldo 31-12-2027
Algemene Reserve													
Algemene reserve	26.648.430	1.356.960	-5.000	28.000.390	6.000.000	-5.000	33.995.390	2.000.000	-5.000	35.990.390	0	-5.000	35.985.390
Subtotaal	26.648.430	1.356.960	-5.000	28.000.390	6.000.000	-5.000	33.995.390	2.000.000	-5.000	35.990.390	0	-5.000	35.985.390
Bestemmingsreserves													
Kapitaallasten	64.650.029	181.989	-1.129.027	63.702.991	213.688	-1.127.324	62.789.355	213.688	-1.127.324	61.875.719	213.688	-1.127.324	60.962.083
Kapitaallasten Wegen	28.154.140	2.836.000	-1.564.049	29.426.091	2.933.000	-1.762.549	30.596.542	2.933.000	-2.334.293	31.195.249	2.933.000	-2.334.293	31.793.956
Ontwikkeling recreatie/toerisme	78.499	45.000	-41.500	81.999	45.000	-41.500	85.499	45.000	-41.500	88.999	45.000	-41.500	92.499
Leefbaarheid Kinderdijk	63.818	30.000	-30.000	63.818	30.000	-30.000	63.818	30.000	-30.000	63.818	30.000	-30.000	63.818
Klankbordgroepen/Dorpsberaden	218.113			218.113			218.113			218.113			218.113
Afwikkeling voorgaande jaren	0			0			0			0			0
Toekomstvisie begraafplaatsen	0			0			0			0			0
Slingelandse plassen	679.902		-80.000	599.902		-80.000	519.902		-80.000	439.902		-80.000	359.902
Duurzaamheidsinvesteringen (Gebouwen)	4.174.343			4.174.343			4.174.343			4.174.343			4.174.343
Duurzaamheid (Projecten)	1.045.692		-240.000	805.692		-240.000	565.692		-240.000	325.692		-240.000	85.692
Sociaal Begeleidingsplan	188.387			188.387			188.387			188.387			188.387
Omgevingswet	220.850		-220.850	0			0			0			0
Afval	1.578.769			1.578.769			1.578.769			1.578.769			1.578.769
Subtotaal	101.052.542	3.092.989	-3.305.426	100.840.105	3.221.688	-3.281.373	100.780.420	3.221.688	-3.853.117	100.148.991	3.221.688	-3.853.117	99.517.562
Totaal reserves	127.700.972	4.449.949	-3.310.426	128.840.495	9.221.688	-3.286.373	134.775.810	5.221.688	-3.858.117	136.139.381	3.221.688	-3.858.117	135.502.952
Onderhoudsegalisatievoorziening													
Onderhoud gebouwen	4.267.352	827.317	-770.818	4.323.851	827.317	-1.120.682	4.030.486	827.317	-1.396.140	3.461.663	827.317	-502.799	3.786.181
Onderhoud openbare ruimte	1.261.570	300.853	-428.344	1.134.079	309.499	-266.207	1.177.371	284.189	-468.486	993.074	284.189	-468.486	808.777
Subtotaal	5.528.922	1.128.170	-1.199.162	5.457.930	1.136.816	-1.386.889	5.207.857	1.111.506	-1.864.626	4.454.737	1.111.506	-971.285	4.594.958
Voorzieningen verplicht verlies risico's													
Wachtgelden wethouders	586.220			586.220			586.220			586.220			586.220
Pensioenvoorziening wethouders	3.989.313	365.700		4.355.013	365.700		4.720.713	365.700		5.086.413	365.700		5.452.113
Voormalig personeel	55.295			55.295			55.295			55.295			55.295
BTW vraagstukken	0			0			0			0			0
Omgevingsplannen	0	25.000	-25.000	0	25.000	-25.000	0	25.000	-25.000	0	25.000	-25.000	0
Subtotaal	4.630.828	390.700	-25.000	4.996.528	390.700	-25.000	5.362.228	390.700	-25.000	5.727.928	390.700	-25.000	6.093.628
Voorzn door derden bekleme middelen													
Rioleringen	13.179.432		-1.139.787	12.039.645		-1.170.499	10.869.146		-1.747.916	9.121.230		-1.258.879	7.862.351
Onderhoud graven	520.790		-44.054	476.736		-43.210	433.526		-43.210	390.316		-43.210	347.106
Verlofsparen													
Afvalstoffen	89.993			89.993			89.993			89.993			89.993
Subtotaal	13.966.381	0	-1.183.841	12.782.540	0	-1.213.709	11.568.831	0	-1.791.126	9.777.705	0	-1.302.089	8.475.616
Totaal voorzieningen	24.126.131	1.518.870	-2.408.003	23.236.998	1.527.516	-2.625.598	22.138.916	1.502.206	-3.680.752	19.960.370	1.502.206	-2.298.374	19.164.202
Totaal reserves en voorzieningen	151.827.103	1.518.870	-2.408.003	152.077.493	1.527.516	-2.625.598	156.914.726	1.502.206	-3.680.752	156.099.751	1.502.206	-2.298.374	154.667.154

3.3 Risico's

In deze Kadernota nemen we de grootste risico's op die we verwachten. In de Begroting 2024 werken we deze uit met de daarbij behorende risicowaarde.

Loon- en prijsstijgingen

Sinds de Corona- en Oekraïne-crisis is er sprake van krapte op de wereldmarkt met meer dan gemiddelde prijsstijgingen tot gevolg. Onderliggende oorzaken zijn onder meer schaarste aan grondstoffen en materialen, beperkte productiecapaciteit en logistieke problemen wereldwijd. Ook voor Molenlanden is dit aan de orde bij de levering van goederen en diensten aan en de aanbesteding van werk door Molenlanden. In onze begrotingssystematiek nemen we inflatie en prijsstijgingen niet op in onze budgetten. Wel hanteren we een stelpost die volgt uit de inflatiecijfers zoals gepubliceerd in de meicirculaire. De meicirculaire vermeldt echter 3,9%, terwijl we in de praktijk ook hogere prijsstijgingen tegenkomen. Vooralsnog handhaven wij de huidige wijze van begroten en gaan ervan uit dat de huidige prijsontwikkelingen niet meerjarig doorgaan. Het risico op eventuele budgetoverschrijdingen is hier inherent aan.

Rente geldleningen

Sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne is de inflatie gestegen en lopen de rentetarieven op de kapitaalmarkt op en laten een grillig verloop zien. De komende jaren moeten door aflossingen en nieuwe investeringen (vervangende) leningen worden aangetrokken, naar verwachting voor het eerst in het najaar van 2023. Op basis van de huidige inzichten is daarom de omslagrente verhoogd zoals beschreven in het hoofdstuk Algemene en technische uitgangspunten. Bij eventueel hogere rentepercentages beïnvloedt dit de exploitatie negatief.

Gemeentefonds

Het kabinet kondigt in de Voorjaarsnota aan de € 1,1 miljard die in 2026 aan het gemeente- en provinciefonds (gezamenlijk) is

toegevoegd structureel door te trekken. De keuzes in het coalitieakkoord hebben echter geleid tot een verlaging van deze fondsen van ruim € 4,5 miljard.

Per saldo zijn er (ondanks deze Voorjaarsnota) vanaf 2026 dus € 3,4 miljard minder middelen beschikbaar ten opzichte van 2025. Dit komt vooral door het lager vaststellen van het accres en de terugkeer van de opschalingskorting. Omdat gemeenten een meerjarig sluitende begroting moeten presenteren, hebben deze vooruitzichten nu al invloed op de investeringen en ambities op lokaal niveau.

De VNG heeft duidelijkheid van het kabinet gevraagd over de gevolgen van de disbalans tussen de taken en de gezamenlijke ambities van het rijk en de decentrale overheden enerzijds en de middelen anderzijds. Het antwoord op deze vraag was ten tijde van het opstellen van dit stuk nog niet duidelijk.

Jeugdzorg

Jeugdzorg wordt door de serviceorganisatie jeugd (SOJ) uitgevoerd. Een nadelig exploitatieresultaat zal SOJ direct bij de deelnemende gemeenten op basis van een verdeelsleutel in rekening brengen. SOJ beschikt niet over reserves. Anderzijds wordt een voordelig verschil uitgekeerd. Qua sturing is het voortdurend zoeken naar een balans tussen zorgvraag en beschikbaar budget. Bij de beleidsplanning en het contracteren van zorgaanbieders is het beschikbare budget

Aanbieders van gesloten jeugdhulp hebben in toenemende mate problemen met hun bedrijfsvoering en het rond krijgen van hun exploitatie. Dit is voor een belangrijk deel het gevolg van het beleid om het aantal jeugdigen dat gesloten wordt geplaatst, terug te dringen. Bij de twee aanbieders in Zuid-Holland is de problematiek al zo groot, dat regio's en gemeenten in de provincie Zuid-Holland financieel moeten bijspringen. De omvang van de benodigde continuïteitssteun is nog onzeker.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeentelijke bijdragen, die de Gemeenschappelijke Regelingen vragen, stijgen jaarlijks. Als individuele gemeente hebben we slechts beperkt invloed op deze stijgingen. Tegelijkertijd worden de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen zonder indexatie opgenomen in de gemeentelijke begroting. Dit is het gevolg van een eerdere afspraak van gemeenten met de gemeenschappelijke regelingen over het hanteren van de 0-lijn.

Daarnaast zijn er meerdere gemeenschappelijke regelingen waarbij het weerstandsvermogen niet (geheel) toereikend is om de risico's af te dekken. Dit betekent dat de deelnemende gemeenten het resterende risico moeten opnemen in hun eigen risicoparagraaf.

Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs Molenlanden en Vastgoed-, accommodatie- en tarievenbeleid

Het Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs Molenlanden 2021-2032 is op 20 april 2021 vastgesteld in de raad. Daarbij is besloten om separate besluiten te nemen over de exacte invulling en de financiële effecten van de projecten. De lasten die horen bij deze investeringen nemen we bij de concretisering van de plannen op in de meerjarenraming. Voor het in de raadsvergadering van 20 april 2021 vastgestelde Vastgoed-, accommodatie- en tarievenbeleid geldt hetzelfde. In dit verband wordt ook verwezen naar de bijlage bij deze Kadernota.

4. Uitgangspunten Begroting 2024 en Meerjarenraming 2024-2027

4.1 Algemene en technische uitgangspunten

Algemene uitgangspunten

Bij opstelling van de (meerjaren)begroting 2024-2027 gaan we uit van de volgende algemene kaders:

1. De eerste jaarschijf (= 2024) van de meerjarenraming sluit zonder incidentele baten en lasten positief. Indien dit niet kan worden gerealiseerd dient in ieder geval de laatste jaarschijf (= 2027) structureel in evenwicht te zijn (richtlijn Provinciaal toezicht). Daarnaast wordt gestreefd naar een duurzaam financieel evenwicht in iedere jaarschijf.
2. De staat van incidentele baten en lasten is de basis waarop de Provincie beoordeelt of de begroting structureel sluitend is. Dit overzicht wordt opgesteld bij het opstellen van de Begroting 2024. In de Kadernota 2024 wordt daarom in dit verband niet de term 'sluitend' gebruikt.
3. Belastingen en heffingen 2024 worden gebaseerd op de uitgangspunten en besluiten die zijn vastgesteld bij de harmonisatie van het belastingbeleid voor Molenlanden in 2019. Voor begraven zijn de tarieven in 2020 geharmoniseerd.

Technische uitgangspunten begroting 2023

Binnen de genoemde algemene kaders gelden de volgende technische uitgangspunten voor het opstellen van de Begroting en Meerjarenraming:

- Realistische raming op basis van gegevens jaarstukken 2022 en begroting 2023.
- Inflatie nemen we volgens de notitie "Bezuinigingen, fase 1", alleen en voor zover onvermijdelijk op voor bijdragen aan Gemeenschappelijke Regelingen en uitgaven voor contributies. In de nieuwe beheerplannen buitenruimte zijn inflatoire effecten meegenomen. Alle andere budgetten indexeren we vooralsnog nietxeerd.

- Geen toevoeging van rente aan reserves.
- Algemene uitkering uit het Gemeentefonds nemen we meerjarig op op basis van lopende prijzen en voor inflatie vanaf 2024 (als stelpost) op basis van de gegevens van de mei- en septembercirculaire 2023.
- Ramingen voor Gemeenschappelijke Regelingen baseren we op de begroting van de betreffende Gemeenschappelijke Regeling.
- Dividenden van verbonden partijen baseren we op het ontvangen dividend 2023 of het door de vennootschap in het vooruitzicht gesteld in 2024 uit te keren dividend.
- Ramingen sociaal domein baseren we op verwachte uitgaven; er is geen relatie (meer) met de inkomsten uit het Gemeentefonds.
- Voor onvoorziene uitgaven nemen we € 40.000 op.
- We houden rekening met stijging van loonkosten (werkgeverslasten) en CAO-ontwikkelingen. De loonkosten worden voor de jaren 2023 t/m 2027 geïndexeerd met respectievelijk 4,0%, 5,2%, 5,8%, 4,8% en 4,2% zoals aangegeven in de meicirculaire 2023. Dit is de inschatting die door het Rijk in de meicirculaire 2023 van het Gemeentefonds wordt aangegeven.
- Lastenverzwaringen voor inwoners en ondernemers in principe niet hoger dan de inflatie.

Rente

- Het rentepercentage voor berekeningen van heffingen en retributies en doorbelasting aan overige taakvelden wordt berekend via een rente-omslagpercentage. Dit renteomslagpercentage is bepaald op 1,5%.
- De rentebaten van de uitzettingen van de voormalige gemeente Giessenlanden nemen we niet mee in de berekening van het rentepercentage. Deze rentebaten maken deel uit van de algemene middelen.
- Rentepercentage voor eventueel kortlopende financiering (kasgeldleningen) is 0,5% in 2024, 2025, 2026 en 2027.
- Rentebaten 2024 in verband met verwachte uitzettingen per ultimo 2023 verantwoorden we als algemeen dekkingsmiddel.

Opbrengsten

- Indexatie tarieven voor verhuur van ruimten en diensten aan derden, zijn volgens de Consumenten Prijs Index (CPI) 2024 zoals die is opgenomen in de meicirculaire 2023; 3,9% Tenzij anders in het huurcontract is bepaald.
- Opbrengsten gemeentelijke belastingen verhogen we volgens het vastgestelde Belastingbeleid Molenlanden 2019, verhoogd met de voor 2024 verwachte inflatie, zoals aangegeven in de meicirculaire 2023 (3,9%).

Grondexploitaties

- Jaarlijks stellen we een Nota Grondprijzen en Parameters vast, die onder meer inzicht geeft in de hoogte van de grondprijzen en parameters die als uitgangspunt gelden voor de jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties. Voor 2024 e.v. gelden de volgende parameters:

Overzicht parameters:

	2024	2025	2026	2027
Kostenstijging	4,0%	4,0%	2,0%	2,0%
Opbrengstenstijging	0,0%	0,0%	2,0%	2,0%
Rente	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%

Kostentoerekening

- Integrale kostentoerekening gebeurt op basis van capaciteitsinzet aan projecten, investeringen civiele werken, grondexploitaties. Door tijdverantwoording per project geven we hier invulling aan. Dit geldt voor zowel interne- als externe medewerkers.
- Tarieven voor heffingen, retributies, en overige diensten baseren we op integrale kostprijstarieven.
- Specifiek voor de rioolheffing gaan we uit van de tariefontwikkeling, volgens het vastgestelde GRP 2020 (jaarlijks +3%).
- Specifiek voor de Begraafrechten houden we, zo mogelijk, rekening met de effecten van het in 2020 vastgesteld beleid voor begraafplaatsen en begraven.

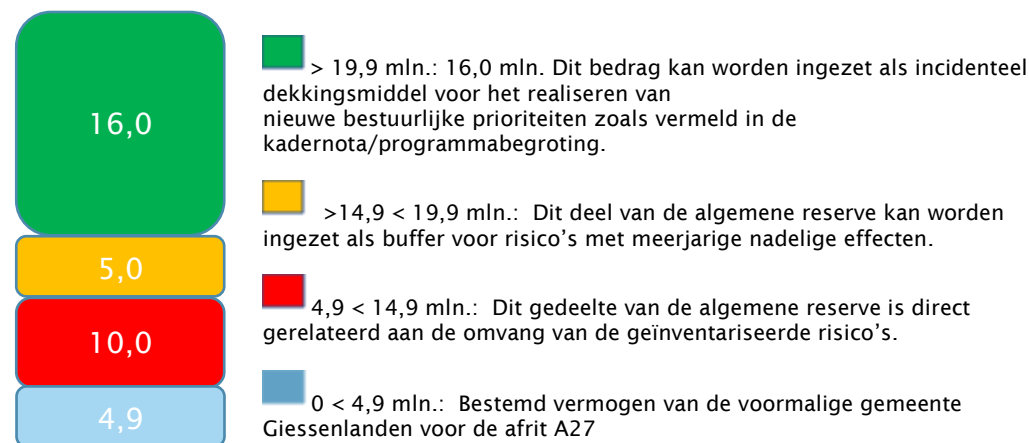
- In de tarieven voor heffingen en retributies is btw-compensatie opgenomen.

4.2 Uitgangspunten reserves

In de nota 'Reserves en voorzieningen' en in de 'Raadsinformatiebrief belastingdruk inwoners en hoogte algemene reserve' staan kaders voor de aanwending van de algemene reserve in drie niveaus. Per niveau typeren we de mate van aanwendbaarheid met de kleuren: rood, oranje, groen.

De Algemene Reserve kan worden aangewend om de belastingdruk op de inwoners te verminderen en/of kan dienen als incidenteel dekkingsmiddel voor het realiseren van nieuw beleid.

Uitgaande van de in deze Kadernota genoemde stand van de Algemene Reserve per eind 2027 van € 35,9 miljoen, is de ondergrens € 19,9 miljoen. Deze is gebaseerd op 3x de omvang van de risico's ad. € 5,0 miljoen zoals geïnventariseerd in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicomanagement' in de Jaarrekening 2022 en het bestemd vermogen. Het deel dat deze grens overstijgt is in principe aanwendbaar voor dekking van incidenteel nieuw beleid. Hierdoor ontstaat de volgende verdeling van de Algemene Reserve:

Bijlage: Financiële ontwikkelingen 2023-2033

Disclaimer

In deze bijlage is een globale inschatting gemaakt van de financiële effecten van een aantal grote opgaven. Voor de cijfers die in het vervolg van dit stuk worden genoemd, geldt dat deze vooralsnog niet zijn opgenomen in de meerjarenraming. Enerzijds omdat ze (gedeeltelijk) buiten de planperiode vallen, maar vooral omdat er eerst nadere uitwerking en besluitvorming nodig is.

De in deze bijlage genoemde cijfers zijn daarmee geen formele invulling of aanvulling op enig ander document. Ook kunnen aan de gepresenteerde cijfers geen rechten worden ontleend, noch kunnen hier conclusies aan worden verbonden als het gaat om het al dan niet inhoudelijk uitvoeren van enig plan. Doel van deze notitie is een globaal inzicht te verstrekken in de opgaven en financiële ontwikkelingen waarvoor de Gemeente Molenlanden in de komende jaren gesteld staat.

Inleiding

De opgaven en ontwikkelingen voor de komende jaren relateren we in deze bijlage aan de Algemene Reserve, exploitatie en liquiditeit. Zaken die zijn opgenomen in de Kadernota 2024 noemen we nietd.

In onderstaande tabellen benoemen we de specifieke opgaven en ontwikkelingen. Daar waar mogelijk geven we een indicatie van de benodigde uitname (of: uitgave?) uit de algemene reserve en/of de jaarlijkse exploitatielasten.

Investerings ten laste van de Algemene Reserve of ten laste van de exploitatie?

Investerings moeten we volgens de regelgeving activeren op de balans, waarop vervolgens wordt afgeschreven. Hieruit volgen kapitaallasten die onder te verdelen zijn in afschrijvingskosten en rente. Deze kapitaallasten moeten worden opgenomen als exploitatielasten of worden gedekt door een kapitaallastenreserve.

In het recente verleden werden de afschrijvingslasten voor nieuwe investeringen voor scholen, sportvelden en wegen ten laste gebracht van een kapitaallastenreserve. De kapitaallastenreserve moet echter wel toereikend zijn én blijven om alle afschrijvingskosten gedurende de gehele afschrijvingstermijn te kunnen onttrekken. Daarom moet bij iedere nieuwe investering voor scholen en sportaccommodaties de kapitaallastenreserve aangevuld worden. Deze aanvulling werd meestal gevoed uit de Algemene Reserve.

Gezien het beperkte 'groene gedeelte' (zie hoofdstuk 4.2 van de Kadernota 2024) van de Algemene Reserve gaan we in deze bijlage uit van verwerking van de kapitaallasten als exploitatielasten. Eventuele desinvesteringen als gevolg van het voor het einde van de afschrijvingstermijn vervangen van investeringen, brengen we in deze notitie wel ten laste van de Algemene Reserve.

Liquiditeit

Als gemeente is het verkrijgen van liquide middelen op de geld- en kapitaalmarkt over het algemeen geen beperkende factor. De beperking zit echter wel in de dekking voor de kapitaallasten.

Tegelijkertijd is de rente van belang, die de gemeente Molenlanden betaalt over de opgenomen geldleningen. Deze wordt ook aan de taakvelden toegerekend en is daarmee medebepalend voor de totale exploitatielasten. Daar waar in de afgelopen jaren gerekend werd met 0,5%, is in de Kadernota 2024 1,5% opgenomen. Afhankelijk van het rentepercentage waartegen die tijd liquiditeit aangetrokken

kan worden, kan ook de rekenrente in toekomstige begrotingen (nog verder) stijgen of dalen. Dit heeft vanzelfsprekend effect op de hierna opgenomen cijfers.

Samenvattende tabel

In de hieronder opgenomen tabel staan de geschatte bedragen voor een aantal opgaven. Onder de tabel volgt per opgave een korte toelichting.

	Exploitatie (structureel)		Algemene Reserve
	Lasten	Baten	Uitname
Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs	€ 2.300.000	P.M.	€ 9.000.000
Accommodatiebeleid	€ 364.000	P.M.	€ 450.000
Kinderdijk: ontwikkeling entreezone	P.M.	P.M.	-
Randweg Groot Ammers	€ 1.200.000		
Energietransitie/Klimaatadaptatie	P.M.	P.M.	-
De invoering van de Omgevingswet	P.M.	P.M.	-
Stijgende lasten integraal beheerplan	€ 1.100.000	-	-
Ontwikkeling Gemeentefonds	P.M.	P.M.	-

Integraal HuisvestingsPlan primair onderwijs Molenlanden (IHP)

In de raadsvergadering op 20 april 2021 is het Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs Molenlanden 2021 – 2032 vastgesteld. Onderdeel van dit besluit is dat ter uitvoering van het Integraal HuisvestingsPlan aparte besluiten worden genomen over de exacte invulling en de financiële effecten van de projecten.

Op basis van de beschikbare informatie, huidige inzichten en diverse aannames is berekend dat de kapitaallasten in totaal met € 2,3 miljoen structureel toenemen. Tegelijkertijd moeten we rekening houden met € 9 miljoen aan desinvesteringen.

Bij de geraamde investeringskosten is nog geen rekening gehouden met bijkomende kosten (bijvoorbeeld tijdelijke huisvesting) en opbrengsten (bijvoorbeeld opbrengst vertreklocaties, herontwikkelingspotentieel). Daarnaast is er met de schoolbesturen

afgesproken dat er per project sprake is van cofinanciering. De hoogte hiervan hangt samen met de te behalen exploitatievoordelen.

De gemeenteraad is in het voorjaar van 2023 geïnformeerd dat het noodzakelijk is om tot een verfijning van het IHP te komen. Een externe partij zal een scan uitvoeren. Daarom is nu niet aan te geven hoe de groei in kapitaallasten zich verdeelt over de jaren gaat ontwikkelen.

In het raadsvoorstel staat dat de uitvoering van het IHP forse investeringen vergt en een structurele stijging van de jaarlijkse lasten voor de gemeente met zich meebrengt. Daarnaast is ook de actuele financiële positie van de gemeente op het besluitvormingsmoment bepalend voor de wijze waarop het IHP wordt ingevuld. Dit is ook bij de behandeling in de raad door de portefeuillehouder benadrukt.

Accommodatiebeleid

In de raadsvergadering op 20 april 2021 is het vastgoed-, accommodatie- en tarievenbeleid vastgesteld. Dit voorstel heeft als doel om goede randvoorwaarden (accommodaties, beheer en tarieven) te creëren voor ontplooiing van verenigingen en stichtingen op het gebied van bewegen, ontmoeten, sport, welzijn en zorg.

Voor de accommodaties voor binnensport, buitensport, welzijn (dorpshuizen/MFA's) en zwembaden wordt in het voorstel een investeringsbedrag van circa € 10,4 miljoen genoemd. Deze investering heeft tot gevolg dat de kapitaallasten in totaal met € 364.000 structureel zullen toenemen. Hierbij komt een desinvestering van ongeveer € 450.000.

De exacte omvang van de investeringen werken we de komende jaren uit via haalbaarheidsstudies per individuele investering. Afhankelijk van de financiële positie van de gemeente volgt hierna een afweging.

Ontwikkeling Werelderfgoed Kinderdijk

In de raadsvergadering van 19 april 2022 is het Stedenbouwkundig plan Entreegebied Kinderdijk besproken. In het bijbehorende raadsvoorstel staat dat de kosten van de uitvoering van de voorgelegde visie een totale investering van circa 18 - 20 miljoen vragen (prijsspeil 2022 en de onderbouwing van deze schatting werd als vertrouwelijke notitie toegevoegd).

Inzet is dat een groot deel van de investeringen wordt bekostigd vanuit externe financiers (zoals andere overheden). Dit gezien het bovenlokale en zelfs nationale belang dat aan de herontwikkeling van het entreegebied gehecht wordt. Voor elk van de (deel)projecten wordt een apart voorstel opgesteld en ter goedkeuring aan de raad voorgelegd. Op die manier heeft de raad optimaal grip op deze investeringen. Ook volgt uit het Financieel Arrangement Kinderdijk dat uiteindelijk weer gelden terugvloeien naar de gemeente Molenlanden. Deze complexiteit heeft tot gevolg dat in deze bijlage geen cijfermatige raming is opgenomen.

Randweg Groot Ammers

Gelijktijdig met de voorbereidingen voor de Kadernota 2024 wordt ook een separaat voorstel voor de Randweg Groot-Ambers voorbereid. Uitgaande van de variant 'randweg Zuid 60 km/u' wordt een investering van 20 tot 25 miljoen gevraagd waaruit een bedrag van circa € 1,1 miljoen jaarlijkse kapitaallasten volgt. Daar komt het beheer en onderhoud nog bij.

Energietransitie/Klimaatadaptatie

De afgelopen jaren is jaarlijks een uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat opgesteld waarbij een budgetvraag zat om met de Energietransitie, Klimaatadaptatie en Circulariteit aan de slag te kunnen. Hier is destijds voor gekozen vanwege de complexiteit van de onderwerpen, de rijksbijdragen onzeker waren en het College van mening was dat het thema een eigen besluitmoment in de Raad verdiende. Doordat jaarlijks het uitvoeringsprogramma (in november) aan de Raad wordt aangeboden zitten er (bijna) geen meerkosten voor dit thema in de

meerjarenraming. Ook was de rijksbijdrage de afgelopen jaren een onzekere factor. Inmiddels hebben we zicht op de rijksbijdragen voor 2023, 2024 en 2025, maar nog niet voor de jaren daarna terwijl de opgaven tot 2050 doorlopen.

De invoering van de Omgevingswet

Voor de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 verwachten we geen extra kosten ten opzichte van de Begroting 2023. Mogelijk brengt de Omgevingswet wel ontwikkelingen in de personele organisatie met zich mee. Deze ontwikkelingen kunnen zowel positief als negatief uitpakken, maar zijn op dit moment nog niet voldoende concreet om financieel te vertalen.

Stijgende lasten beheerplan

De jaarlijkse stijging van de lasten voor de uitvoering van het Integraal beheerplan buitenruimte loopt ook na de planperiode door. In de vastgestelde beheerplannen verhogen we jaarlijks de budgetten voor het basisbeheer met 2,5%. Dit staat los van eventuele investeringen en eventuele areaaluitbreiding. In onderstaande tabel staat een cijfermatige weergave:

Bedragen x € 1.000	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Beheerkosten basis	5.006	5.131	5.259	5.391	5.525	5.664	5.805	5.950	6.099	6.251	6.408
Groei t.o.v. laatste jaarschijf Begroting 2022					135	273	414	560	708	861	1.017

Uit de beheerplannen volgt een ingroeimodel waardoor de toevoeging aan de bestemmingsreserve jaarlijks stijgt.

Bedragen x € 1.000	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Toevoeging aan reserve (ingroeimodel)	57	114	171	228	285	342	399	456	513	570	627
Groei t.o.v. laatste jaarschijf Begroting 2022					57	114	171	228	285	342	399

Daarnaast bestond vanuit de voormalige gemeente Molenwaard een ingroeimodel waardoor de toevoeging aan de bestemmingsreserve jaarlijks stijgt.

Bedragen x € 1.000	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Toevoeging aan reserve (ingroeimodel)	1.970	2.010	2.050	2.090	2.130	2.170	2.210	2.250	2.290	2.330	2.370
Groei t.o.v. laatste jaarschijf Begroting 2022					40	80	120	160	200	240	280

De gemiddelde extra lasten in de periode na 2027 bedragen (of: zijn) afgerond €1,2 miljoen per jaar.

Gemeentefonds

Het kabinet kondigt in de Voorjaarsnota aan de € 1,1 miljard die in 2026 aan het gemeente- en provinciefonds (gezamenlijk) is toegevoegd structureel door te trekken. De keuzes in het coalitieakkoord hebben echter geleid tot een verlaging van deze fondsen van ruim € 4,5 miljard.

Per saldo zijn er (ondanks deze Voorjaarsnota) vanaf 2026 dus € 3,4 miljard minder middelen beschikbaar ten opzichte van 2025. Dit komt vooral door het lager vaststellen van het accres en de terugkeer van de opschalingskorting. Omdat gemeenten een meerjarig sluitende begroting moeten presenteren, hebben deze vooruitzichten nu al invloed op de investeringen en ambities op lokaal niveau.

De VNG heeft duidelijkheid van het kabinet gevraagd over de gevolgen van de disbalans tussen de taken en de gezamenlijke ambities van het rijk en de decentrale overheden enerzijds en de middelen anderzijds. Het antwoord op deze vraag was ten tijde van het opstellen van dit stuk nog niet duidelijk.

